

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ УКРАЇНИ

Людмила СУХОСТАВСЬКА (Черкаси)

У статті на основі аналізу програм педагогічної практики висвітлюються особливості змісту, структури та форми її організації у вітчизняних вищих навчальних закладах, розкриваються основні проблеми. Наголошується на вагомій ролі педагогічної практики як невіддільної складової фахової підготовки психологів.

В статті на основі аналізу програм педагогічної практики освітаються особливості змісту, структури та форми її організації у вітчизняних вищих навчальних закладах, розкриваються основні проблеми. Підкреслюється вагомий роль педагогічної практики як невіддільної складової фахової підготовки психологів.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх психологів, педагогічна практика, професійна компетентність психолога.

Постановка проблеми. Особливої чинності на етапі підготовки майбутнього професіонала будь-якої галузі набуває проблема включення студента у процес практичного оволодіння професійною діяльністю, якою є система фахової практики. Попри широку представленість теми професіоналізації психолога у вітчизняній науковій літературі, розлогість методичних рекомендацій щодо покращення фахової майстерності, практична складова підготовки психолога залишається на сьогодні недостатньо розробленою. Свідченням цього є дотеперішній стан дискусій, що ведуться серед науковців психолого-педагогічної галузі. Зокрема, вітчизняні дослідники порушують такі питання: принципи, на яких має ґрунтуватися фахова практика; коло завдань, що розв'язуються в ході практики; обсяг того чи того виду практики; роль та місце педагогічної практики в загальному контексті підготовки фахівця-психолога.

Питання змісту й організації педагогічної практики студентів у вищих педагогічних навчальних закладах висвітлено в дослідженнях таких авторів, як О. Абдуліна [1], Н. Загряжкіна [1], Г. Коджаспірова, М. Козій, Л. Машкіна, О. Олексюк, В. Розов, О. Федорчук, С. Шандрук [6], Г. Шулдик, В. Шулдик [7] та ін. Науковці наголошують на потребі докорінних змін у системі освіти в напрямку практичної підготовки психологів, що б забезпечило умови для формування професійно значущих якостей.

Актуальність теми статті визначається й такими характерними для сучасної системи освіти тенденціями. По-перше, комплексним характером досліджуваної проблеми: в галузі професійної підготовки психологів, як і спеціалістів іншого профілю (педагогів, юристів, лікарів, рятувальників, економістів тощо) педагогічна складова в аспекті взаємодії чи виховання посідає чільне місце. По-друге, тісним зв'язком педагогіки і психології, підсиленням інтегративних процесів між ними: ситуації міжпрофесійної взаємодії складають невіддільну частину новітніх форм організації освітнього процесу. По-третє, суперечністю між зростаючими вимогами суспільства до професійної компетентності психолога і недостатньою розробленістю теорії і методики її формування в процесі проходження різних видів практики у ВНЗ. Як наслідок, виникає суперечність між необхідністю швидкої підготовки психологів та якістю цієї підготовки. По-четверте, необхідністю значно підвищити якість професійної підготовки сучасного психолога в умовах ВНЗ, сфокусувавши увагу на педагогічній практиці, яка порівняно з різними видами психологічної практики (діагностико-психокорекційна, корекційно-психотерапевтична) має на сьогодні дещо формалізований характер. По-п'яте, поглибленням таких протиріч у самій системі професійної підготовки майбутніх психологів, викладачів психології:

між домінуючим гностичним підходом до організації навчального процесу і потребою студентів в емоційно-особистісному засвоєнні досвіду практичної діяльності; необхідністю в діяльнісно-орієнтованій професійній підготовці майбутніх психологів, викладачів психології і недостатнім зв'язком між теорією і педагогічною практикою в їх навчанні; між потенціалом педагогічної практики в розвитку професійної компетентності майбутніх психологів, викладачів психології і недостатньою опорою на нього в процесі їх професійної підготовки; між прагненнями педагогів до пошуку шляхів оптимальної організації педагогічної практики майбутніх психологів, викладачів психології, що сприяє розвитку їх професійної компетентності, і недостатньою теоретичною та методичною розробленістю цієї проблеми.

Мета статті: на основі аналізу програм педагогічної практики визначити особливості змісту, структури та форм її організації у вітчизняних ВНЗ, розкрити її значення у фаховій підготовці психолога.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчує аналіз програм педагогічної практики, нині в Україні частково вдосконалюються їх зміст, форми організації, розширюється та поглиблюється коло завдань практик, відшліфовується їх структура, відбувається постійне їх збагачення новими методами (Львівський національний університет імені Івана Франка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Херсонський державний університет, Криворізький державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького). Розгляньмо деякі з них.

Зокрема, у програмі педагогічної практики Львівського національного університету імені Івана Франка, розробленій у відповідності з навчальним планом для ОКР «бакалавр психології», наголошується на вагомій ролі педагогічної практики у процесі підготовки майбутніх психологів. Студенти стаціонарного і денного відділень проходять її на 4 курсі (4 і 2 тижні відповідно). Можливими базами для проведення педпрактик є школи, гімназії, ліцеї, коледжі, технікуми, училища, інститути, університети [4].

Завданням цієї практики є: поглибити та закріпити теоретичні знання студентів із педагогіки, педагогічної психології, вікової психології та методики викладання психології; сформувати уміння спілкуватися з учнями та педагогічним колективом; розв'язувати психологічні проблеми, спричинені навчально-виховним процесом; складати план роботи психолога, якій працює в освітніх закладах. Під час педагогічної практики студенти набувають навички проведення уроку з психології та виховної роботи з учнями чи студентами; виконання обов'язків класного керівника чи порадиака академічної

групи. Серед традиційних індивідуальних завдань студентів (як-от: складання графіку роботи і календарного плану; ведення щоденника спостережень; ознайомлення з історією, традиціями, структурою, керівниками навчального закладу, навчально-виховним процесом, діяльністю психолога, роботою класного керівника, методичного об'єднання, особливостями гурткової роботи; відвідування уроків різних учителів, залікових уроків та виховних заходів; підготовка та проведення двох залікових навчальних занять з учнями або студентами (уроки, семінари, практичні заняття, тренінги) і одного залікового виховного заходу; оформлення відповідної документації) важливо виокремити такі: комплексне дослідження психологічних особливостей учнів одного класу (або студентів навчальної групи), з опрацюванням одержаного емпіричного матеріалу та психологічною інтерпретацією даних, складанням психолого-педагогічної характеристики на учнів класу (або студентів навчальної групи); проведення 1 – 2 бесід або консультацій з учителями чи батьками на психологічну тематику; допомога в оформленні кабінету психології [4].

Так, під час практики студенти проводять різноманітні заняття (уроки, лекції, практичні заняття, семінари, психологічні тренінги), екскурсії, бесіди, консультації з учнями, студентами та вчителями. Ці заняття можуть мати навчальний, пізнавальний, виховний, корекційний та розважальний характер. Корекційні заняття проводяться за бажанням клієнтів і можуть охоплювати найрізноманітніші сфери психіки: і пізнавальну, і емоційну, і вольову. Вони проводяться у вигляді психологічних тренінгів. Наприклад: «Самовиховання волі», «Як стримувати свої почуття», «Тренінг партнерського спілкування» тощо. Розважальні заняття – це різноманітні вечори, дискотеки, КВК тощо.

У програмі педагогічної (асистентської) практики Львівського національного університету імені Івана Франка, розробленій у відповідності з навчальним планом для кваліфікацій «психолог-дослідник і викладач», «магістр психології», робиться акцент на підготовці до викладацької діяльності у вищих навчальних закладах. Саме з метою створення умов для отримання умінь і навиків викладацької діяльності студенти і проходять педагогічну асистентську практику. Для ОКР «магістр психології» така практика проводиться на 5 курсі і триває 8 тижнів, для спеціаліста психології – 4 тижні. Можливими базами для її проведення є інститути, університети. Метою педагогічної (асистентської) практики є ознайомлення студентів з організацією навчально-виховної роботи у ВНЗ та набування досвіду самостійної діяльності як викладача психології. Завданням цієї практики є поглибити та закріпити теоретичні знання студентів із педагогіки, педагогічної психології, вікової психології та методики викладання

психології у вищій школі; сформувані *уміння* спілкуватися зі студентами та викладачами: вирішувати психологічні проблеми, спричинені навчально-виховним процесом; складати індивідуальний та семестровий плани роботи викладача психології вищого навчального закладу. Під час педагогічної (асистентської) практики студенти набувають *навички* проведення семінару, практичного заняття та тренінгу з психології і виховної роботи зі студентами; виконання обов'язків порадника академічної групи [5].

Індивідуальні завдання практикантів, окрім планування роботи (навчальна, навчально-методична, організаційно-методична, виховна, громадська), ознайомлення зі специфікою роботи бази практики та підготовки звітної документації, охоплюють такі: виконання роботи порадника академічної групи; участь у роботі науково-методологічного семінару кафедри психології; відвідування занять різних викладачів, а також усіх залікових занять та виховних заходів студентів, які проходять практику в того самого керівника, участь у їх обговоренні; підготовка та проведення одного пробного та двох залікових навчальних занять зі студентами (семінари, практичні заняття, тренінги тощо), одного залікового виховного заходу зі студентами (індивідуальний чи колективний); участь у підготовці методичних матеріалів для проведення психологічного дослідження [5].

Аналіз програми педагогічної практики студентів 5 курсу спеціальності «Практична психологія» Криворізького державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка засвідчує, що загалом така практика скерована на усвідомлення студентом ролі практичного психолога в освітньому просторі навчального закладу, розвиток професійних властивостей майбутнього психолога, як-от: професійна відповідальність, культура спілкування, коректність професійної взаємодії, вчасний відгук на проблеми навчально-виховного процесу, бережливість часу й здоров'я в організації й проведенні психологічного діагностування, корекції, консультації та тематичних заходів для вчителів, школярів і їх батьків [3]. Згідно з програмою, студент має в межах психологічного супроводу суб'єктів навчального процесу надавати психологічну допомогу (психологічне діагностування, корекція та консультації), проявити індивідуальні здібності в проведенні заходів психологічного супроводу з розвитку особистості учня в навчальному процесі, розвитку соціальної компетентності сучасних школярів, їх внутрішніх потенціалів, подолання емоційної дезадаптації в навчальному процесі; психологічну просвіту адміністрації з удосконалення навчально-виховного процесу; розробити рекомендації із забезпечення психологічного та фізичного здоров'я всіх учасників навчального процесу; здійснювати психологічну роботу з реалізацією

індивідуального підходу до суб'єкта; здійснювати превентивне виховання, профілактику злочинності, алкоголізму та наркоманії, комп'ютерної ігрової залежності та інших залежностей і шкідливих звичок; здійснювати психологічну профілактику вчителів з подолання емоційного вигорання в професійній діяльності; проводити психологічну роботу з батьками щодо збагачення психологічної грамотності у вихованні дитини (виступ на батьківських зборах, тренінгові заняття, індивідуальне консультування); проводити тренінгові заняття з розвитку комунікативного спілкування батьків з дитиною; вивчення домашніх умов проживання учня, ступеня психологічного благополуччя в родині; забезпечення зв'язку «учень – батько – вчитель». Заслужують на особливу увагу такі аспекти: форми проведення заходів з психологічної просвіти та профілактики (бесіди, круглий стіл, дискусії); реалізація під час складання корекційної програми передусім каузального, а не симптоматичного принципу психокорекції; визначення студентом методів психокорекції; заохочення внесень студентом пропозицій з удосконалення змісту практики в межах роботи психологічної служби ЗОШ [3].

Відповідно до програми педагогічної практики для студентів 4 курсу, що навчаються за спеціальністю «Практична психологія» Криворізького державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, майбутні психологи під час практики поглиблюють і закріплюють теоретичні знання, отримані в процесі навчання в університеті, вчать застосовувати їх на практиці, виробляють уміння професійно спілкуватися з людьми і проводити різнопланові дослідження їх психологічних особливостей. Метою практики є детальне ознайомлення студентів з роботою підрозділів системи психологічної служби України, самостійна організація і проведення психологічної діагностико-психокорекційної роботи в закладах освіти, а також підготовка просвітницьких та психопрофілактичних заходів.

Зміст цієї практики охоплює: виявлення найбільш актуальних проблем у професійній діяльності психолога, а також можливих соціально-психологічних проблем у колективі та психологічних проблем його членів, індивідуальна допомога окремим учням, проведення діагностичної роботи; просвітницька робота (психолого-педагогічний семінар, круглий стіл, бесіда, психологічна газета тощо); проведення засідання психолого-педагогічного консилиуму; проведення тренінгу відповідно до запиту і проведеної діагностичної роботи, розрахованого на 7 занять; установлення ефективності проведеної корекційно-розвивальної роботи (результати повторного діагностування, спостереження, оцінка експертів, самооцінка змін учнями).

Зупинімося більш детально на різних видах практики, що проводиться на психологічному факультеті Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, з метою визначення місця і ролі у практичній підготовці студентів-психологів позначеного ВНЗ педагогічної практики. Згідно з ОПП кваліфікації «бакалавр психології», студентами психологічного факультету Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького передбачено проходження п'яти видів практики (навчально-ознайомлювальна, діагностична, педагогічна, діагностико-психокорекційна, корекційно-психотерапевтична, психолого-педагогічна) [2].

На першому курсі (перший семестр) відбувається ознайомлювальна практика – перший етап практичної фахової підготовки, – мета якої – ознайомити майбутніх психологів із загальною структурою системи психологічної служби України, функційними особливостями її підрозділів, основними завданнями, формами та методами професійної діяльності психолога в різних закладах. Студенти відвідують центри практичної психології та соціальної роботи, центри соціальних служб для молоді, обласні диспансери, лікарні, пологові будинки, різні громадські організації та дошкільні навчальні заклади. У ході практики студенти набувають умінь професійного спілкування, спостерігають за діяльністю психолога та аналізують її, порівнюють роботу психолога в закладах різного типу.

Наступним кроком фахової підготовки психолога є діагностична практика, яка проводиться на другому курсі. Цей вид практики дає змогу студентам навчитися добирати й апробувати певні діагностичні методики. Запланована на третьому курсі педагогічна практика закладає підвалини практичних педагогічних умінь і навичок, творчого ставлення до педагогічної діяльності, професійних якостей особистості вчителя і вихователя. Саме цей вид практики можна вважати початком практичної підготовки студентів до професії педагога. Головна мета практики – застосування студентами теоретичних знань на практиці, формування основних уявлень про конкретні види викладацької роботи в системі освіти, розвиток професійних умінь і навичок, основних компетентностей психолога, викладача психології. Загалом така практика сприяє підвищенню професійної майстерності студентів, набуттю навичок управлінської, організаційної, діагностичної, корекційної і виховної роботи. Вона допомагає реалізувати свої особистісні особливості, виявляти ініціативу, творчість.

Наступним етапом підготовки психолога є діагностико-психокорекційна і корекційно-психотерапевтична практики, що проводяться на 4 курсі і триває 4 тижні. Під час проходження цього виду практики закріплюються і поглиблюються знання, одержані в процесі

вивчення таких дисциплін, як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Диференційна психологія», «Експериментальна психологія», «Психодіагностика», «Основи психокорекції» та дисциплін спеціалізації. Студенти опановують практичні аспекти основних видів діяльності психолога (психологічне консультування, психодіагностика, психокорекція, психологічна просвіта, психопрофілактика тощо) відповідно до обраної спеціалізації (медична психологія, соціальна психологія, психологія творчості, вікова і педагогічна психологія), у них формуються уміння та навички щодо використання відповідних методів та методик у системі навчально-виховної, корекційної і просвітницької роботи щодо спілкування з дітьми та дорослими, поглиблюється інтерес до професії психолога.

Психолого-педагогічна практика проводиться на 5 курсі (9 семестр), її тривалість – 5 тижнів. Студенти направляються до загальноосвітніх навчально-виховних закладів, де на практиці виконують завдання з психології та педагогіки. У процесі проходження практики на цьому етапі студент адаптується до спілкування з дітьми шкільного віку та проводить психологічне дослідження окремого школяра, застосовуючи відповідні методики, спрямовані на визначення особливостей перебігу психічних процесів (пам'ять, увага, мислення тощо) та особистісних характеристик. Студенти знайомляться із сучасним станом психологічної роботи в навчально-виховних закладах різного типу, вдосконалюють професійні вміння під час самостійного виконання окремих видів роботи (бесіда, проведення тестування, анкетування, консультування тощо), закріплюють навички психопрофілактичної та просвітницької роботи. Практика спрямована на підвищення професійної майстерності, яке відбувається завдяки самостійному виконанню окремих видів роботи психолога. Студенти готують лекції, бесіди, семінари з метою популяризації психологічних знань, розробляють розвивальні програми для дітей різного віку, проводять індивідуальні консультації дітей та дорослих, досліджують індивідуально-психологічні особливості дітей, проводять різноманітні тренінгові групи. Відповідно до ОПП спеціаліста, позначена вище практика покликана закріпити у студентів такі вміння: спостерігати, проводити професійне спілкування, застосовувати різні методи діагностико-психокорекційної роботи, проводити різні види соціально-психологічних досліджень, організовувати власну професійну діяльність та аналізувати її результати [2].

Метою викладацької практики, згідно з ОПП «магістр», є оволодіння майбутніми викладачами формами, методами та засобами організації навчальної роботи, ознайомлення зі специфікою викладацької діяльності психолога в закладах різного профілю.

В аналізованих програмах педагогічної практики майбутніх психологів ЧНУ імені Богдана Хмельницького детально висвітлено організаційні положення фахової практики студентів психологічного факультету, її завдання, зміст, обов'язки студентів-практикантів та керівників практики, форми контролю, а також програми кожної з практик. Цінними є матеріали, подані у додатках: приклади оформлення звітної документації з практики, схеми психолого-педагогічних характеристик особистості учня та класного колективу, психологічного обстеження дорослої людини, психологічного аналізу уроку, методичні принципи проведення балінтовських груп, перелік діагностичних тестів та методик, які можуть використатися студентами під час практики, перелік завдань для практикантів у різних закладах і установах.

Проведений аналіз програм педагогічної практики переконує у їх стандартності та традиційності. Зокрема, чітко окреслені завдання практики, представлено бланки оформлення звітної документації, чітко вказано бали, що нараховуються за певні види роботи і наявну звітну документацію. Практично корисним, на наш погляд, є такі завдання: комплексне дослідження психологічних особливостей учнів одного класу (або студентів навчальної групи), з опрацюванням емпіричного матеріалу та психологічною інтерпретацією даних; самостійне проведення семінарів, практичних занять та тренінгів, індивідуальних консультацій учнів, педагогів і батьків. Окрім цього, аналіз підходів до організації педагогічної практики студентів-психологів в Україні засвідчує наявність таких переваг в організації та змісті практики: в Україні все більше уваги приділяється поєднанню теоретичної і практичної підготовки під час вивчення основних психолого-педагогічних предметів; звертається увага на найбільш важливі форми і види діяльності, потрібні майбутньому психологу.

Разом із тим, проведений аналіз доводить, що, попри різні організаційні форми практики, головні проблеми, пов'язані з нею, є схожими, а саме: переважає пасивний характер практики, що виражається в незначній кількості самостійно проведених занять; практично відсутня самостійна дослідницька праця студентів; відсутній докладний опис функцій і взаємозв'язків між шкільними вчителями і викладачами ВНЗ; спостерігається зниження рівня практичної підготовки студентів на тлі зростання теоретичної, що позначається і на теоретичному навчанні, резерви якого без вдосконалення практики практично вичерпуються; практика має недостатнє спрямування на поєднання психологічних, педагогічних, спеціальних і дидактичних знань; чітко не розроблено завдання, розв'язання яких є важливим на етапі підготовки до практики; на досить формальному рівні ведеться документація, пов'язана з перебігом педагогічної практики;

недосконалою є система оцінювання здобутих студентом на практиці знань і розроблених психолого-педагогічних інновацій: висока оцінка за практику ставиться за простої наявності звітної документації відповідно до її переліку, не розроблена система заохочень; у завданнях, визначених в інструкціях щодо педагогічної практики, превалюють загальнопедагогічні і загальнопсихологічні проблеми (ознайомлення з документацією, з роллю школи, з організацією роботи класного керівника тощо), що звужує педагогічну практику лише до навчального аспекту, і тому недостатньо уваги приділяється практичному самовираженню студентів; незначним є використання у процесі практики реальних педагогічних і дидактичних ситуацій, що б сприяло результативному розв'язанню психологічних проблем навчально-виховного процесу; недостатньо окреслені рекомендовані методи, методики і прийоми роботи; бракує оригінальних, нестандартних завдань, розв'язання яких потребує творчого підходу, вміння володіти поточною ситуацією «тут і тепер», у якій завжди працює фахівець-психолог; потребують запровадження нові активні форми практичного навчання; незначним є список рекомендованої літератури (у середньому від 9 до 15).

У підсумку, практика досі не може вивести студента на творчий рівень із рамок традиційної освіти. Окрім цього, очевидною є потреба в підвищенні престижу педагогіки як науки і її ролі в підготовці майбутніх психологів.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, на сьогодні існують фрагментарні розробки в галузі педагогічної практики майбутніх психологів, відсутня єдина науково обґрунтована й апробована система практики. Усе це засвідчує необхідність подальшої розробки цієї теми в напрямку диференціації численних проблем організації педагогічної практики, урахування специфіку кожного етапу підготовки майбутнього фахівця-психолога у ВНЗ, пошуку шляхів підвищення ефективності практичної підготовки психолога, а саме: створення для ефективного формування у студентів професійних якостей та умінь таких умов, що б уможливили розвиток активності, самостійності, дослідницького інтересу, спонтанної творчості; максимальне поєднання педагогічної практики з набутими теоретичними знаннями; збільшення на кожному етапі практичної підготовки психологів нестандартних завдань, що дають можливість актуалізувати свій досвід у повному обсязі – як навчальний, так і накопичений у життєвій практиці; розробка методичних прийомів досягнення студентами у процесі педагогічної практики не лише розуміння навчального матеріалу, накопичення певних прийомів роботи, а й інтерпретації засвоєного знання, що сприятиме визначенню смислового ставлення майбутнього психолога до будь-яких

подій, інформації та інших людей, змісту фахової діяльності загалом. На наш погляд, процес фахового становлення майбутнього психолога можливий за рахунок реалізації цілісної системно-структурної програми підготовки психолога, максимально наближеної до умов професійної діяльності. Саме на цих аспектах і буде сфокусовано увагу в наших подальших наукових розробках.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абдулина О. А. Педагогическая практика студентов / О. А. Абдулина, Н. Н. Загрякина. – М. : Просвещение, 1989. – 176 с.
2. Наскрізна програма фахової практики студентів психологічного факультету : навчальна програма / Уклад. : Теслюк П. В., Славінська Т. Б., Бабенко К. А. – Черкаси : ЧНУ, 2004. – 64 с.
3. Програма виробничої практики для студентів спеціальності 7.03010301 «Практична психологія», кваліфікації «практичний психолог у закладах освіти». – Криворізький державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2011. – 25 с.
4. Програма педагогічної практики студентів за спеціальністю «Психологія», кваліфікації 6.040100 «бакалавр психології». – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010 р. – 14 с.
5. Програма педагогічної (асистентської) практики студентів за спеціальністю «Психологія», кваліфікації 7.040101 «психолог-дослідник і викладач», 8.040101 «магістр психології». – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010 р. – 12 с.
6. Шандрук С. К. Специфіка підготовки практичних психологів до професійної діяльності / С. К. Шандрук // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у ВНЗ. – К. : Ніка-Центр, 2002. – С. 32 – 34.
7. Шульдик Г. О. Педагогічна практика : навч. посібник [для студентів педагогічних вузів] / Г. О. Шульдик, В. І. Шульдик. – К. : Наук. світ, 2000. – 143 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Сухоставська Людмила Олександрівна – аспірантка кафедри загальної педагогіки та психології, викладач кафедри психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Коло наукових інтересів: підготовка майбутніх психологів у ВНЗ України.